

Jean de la Haye og Johan Heye.

Et Par biografiske Notitser, meddelte for at forebygge Forvexling.

Af **H. W. Harbou.**

De to i Overskriften anførte Navne have en god Klang fra den skaanske Krig; de ere imidlertid lette at forvexle, hvilket f. Ex. er hændet Meddeleren, og dette er da nærmest Anledningen til, at jeg har ønsket, ikke at give egentlige Biografier, men at samle de spredte Notitser, der haves om disse to brave Krigsmænd, og derved yde et Bidrag til, at en hver af dem kan faa den Ære, der tilkommer ham.

Jean de la Haye

træffe vi første Gang i det af Svenskerne belejrede Kjøbenhavn 3. Febr. 1659, da Frederik Ahlefeldt, Oberst for det kort forud oprettede Livregiment (den senere Fodgarde), faar Ordre til at betale Underholdspenge til „de udtagne Folk af Kaptajn de la Hayes Kompagni“¹⁾. Maaske har dette oprindeligt været et Frikompagni (d. e. et Kompagni, der ikke hørte til noget Regiment), af hvilke der var flere i Fæstningen under Belejringen, og er saa blevet stukket ind i Livregimentet, hvor la Haye derefter tjente i lang Tid.

Et Par Aar efter er la Haye midlertidig Kommandant paa Christianshavn, da Oberst Beaufort 24. Maj 1664 havde faaet Orlov og 9. Sept. s. A. pludselig afgik ved Døden, men 22. Maj 1665 maatte han aflevere Kommandantskabet til Oberst Adam Trester (Tresler). 3. Dec. 1666 nævnes han som Major, da han sammen med Major Nagel og en Auditør beordres til at anstille Undersøgelse i Anledning af et Klammeri mellem Trester paa den ene og Raadmand Hieronymus Kohl og hans Hustru Marike paa den anden Side²⁾.

Ved Udbrudet af den skaanske Krig var la Haye nylig (11. Juli 1675) bleven udnævnt til Oberstløjtnant i Livregimentet

¹⁾ Sjæl. Tegnelser. Brevet trykt i Løvenskiold, Efterretn. om den kgl. Livgarde til Fods, S. 9 — og Kjøbenhavns Diplomatarium V, S. 583.

²⁾ Meddelelser fra Kapt. Fr. Meidell, jvf. Sammes „Militarismen i Danmark“, S. 63 ff. (Særtryk af Vort Forsvar, 1892).

efter Henrik Harloff, der havde paataget sig at hverve et nyt Regiment. I September drog Christian V fra Holsten gjennem Meklenborg til Svensk-Pommern og tilbage igjen for at belejre Wismar. 13. Dec. blev Fæstningen stormet, og 6 Kompagnier af Livregimentet, ved hvilke Obersten, den tappre Niels Rosenkrantz, og Oberstløjtnanten befandt sig, fik anvist Bolværkerne og Kurtinen af det „nye Værk“ som Angrebspunkt. Fæstningen var paa dette Sted omgivet af meget sumpet Terrain, der ikke tillod at føre Løbegravene helt frem til Glaciet; man maatte derfor under Fjendens Ild bygge en Kurvebro over Moradset og ad denne blev saa Stormkolonnen ført frem. Værket blev taget, og Fæstningen herved tvungen til at kapitulere, skjønt Angrebet paa andre Punkter ikke var gaaet heldigt¹⁾.

3. Maj 1676 blev la Haye udnævnt til Oberst for C. H. v. d. Ostens Regiment, d. e. 2. Udbud af det sjælandske nationale Fodmandskab. Da Hæren kort efter gik over til Skaane, var han først med ved Helsingborgs Indtagelse og dernæst ved Landskrones Belejring. Natten mellem 10. og 11. Juli havde la Haye Vagt i Løbegravene med sit Regiment og var i Gang med at bortrydde nogle Palisaderækker, der spærrede Adgangen til Fæstningen. Da saa Fjenden samme Nat foretog et Udfald, kastede han først Sjælænderne tilbage, men, da disse, understøttede af nogle tililende Dragoner og Grenaderer, havde faaet Tid til at ombytte Arbejdsredskaberne med Vaaben, gik de til Gjengjæld saa rask løs paa Fjenden, at de ikke blot drev ham tilbage, men sammen med ham trængte ind ad Palisadeporten og op paa Volden, hvor de satte sig fast. Den tappre Oberst la Haye var iblandt dem, der med deres Liv betalte denne Erobring, men de Svenske bleve derved tvungne til at rømme selve Fæstningen og trække sig tilbage til Kastellet, hvis Overgivelse nu kun var et Tidsspørgsmaal. Den 3. August faldt ogsaa dette i de Danskes Hænder²⁾.

Om Jean de la Hayes Herkomst kan jeg ikke sige noget bestemt, men han var ikke den første af Navnet her i Landet.

¹⁾ Jvf. Løvenskiold, anf. St. S. 50 f.

²⁾ Jvf. ib., S. 54 f.

Abraham de la Haye, en Franskmand eller Nederländer, som i Aarene 1618—34 nævnes som Ingeniør og Voldmester ved Kjøbenhavns Fæstning, men 1639 var død¹⁾, kan vel antages at have været hans Fader. Gift blev Jean de la Haye 1659 i Frelserens Kirke med Maren (Bruun), hvis Fader var den, navnlig som Ejer af Børsen bekendte, store Kjøbmand og Borgmester paa Christianshavn Jacob Madsen; Moderen hed Karen Ejlersdatter²⁾. Næsten 2 Aar efter la Hayes Død³⁾ bleve Vicekommandant Steen Andersen Bille og Borger Hans Knudsen beskikkede til at ordne hans Bo, da Enken havde angivet, at han havde efterladt en Del vidtløftig Gjæld og ikke anden Formue end det Jordegods, hun havde arvet efter sine Forældre⁴⁾. La Haye havde dog ellers under 20. Juli 1668 og 16. Aug. 1670 af Kongen faaet Skjøde paa to sammenstødende Byggegrunde udi det ny anlagte Værk bag Slotsholmen, d. e. omtrent ved Løngangsstræde⁵⁾.

De nævnte Ægtefæller havde 3 Børn til Daaben i Frelserens Kirke: 1661 Henrik, 1662 Jacob og 1664 Adriane; desuden have de mindst havt et Barn, Sønnen Johan Michel. Henrik tjente først i Livregimentet, blev 1689 Kaptajn i Marineregimentet, gik 1700 med Hjelpekorpset til Sachsen og døde i Slutningen af Aaret i Wittenberg. Jacob, der 1683—84 var Løjtnant i Livregimentet, er vistnok død ung. Johan Michel var 1700 Premierløjtnant i Fynske Inf. Regiment og Stabskvartermester ved Korpsstaben i Holland, da han 15. Jan. 1701 fik sin afdøde Broder Henriks Kompagni af Marinekompagniet, gik med dette 1703 over til 2. danske Regiment i kejserlig Tjeneste og døde 28. Nov. 1707. En Datter, altsaa formodentlig Adriane, var gift med Christian Didrichsen, Overkrigskommissær ved Tropicerne i kejserlig Tjeneste⁶⁾. Om nogen af Sønnerne har efterladt

¹⁾ Kjøbhvns. Diplomatarium, I, S. 636. II, S. 609. III, S. 189 f.

²⁾ Giessings Jubellærere, III Stamt. t. S. 383 („Oberst Lattey“). Jvf. Sjæl. Tegnelser $\frac{3}{4}$ 1673 og $\frac{15}{10}$ 1674.

³⁾ I Sjæl. Registre $\frac{27}{3}$ 1677 findes Tilladelse til at begrave Johan Heyes Lig om Aftenen. Er det Jean de la Haye??

⁴⁾ Sjæl. Tegnelser $\frac{28}{4}$ 1678.

⁵⁾ Kjøbhvns. Diplomatarium VI, S. 473 og 546.

⁶⁾ Kaasbølls Samlinger.

Børn (Henrik i det Mindste var gift), ved jeg ikke; Navnet forekommer neppe senere i Militæretaterne.

Johan Heye.

Netop i de samme Dage, da Jean de la Haye paa Landskronas Vold havde fundet Heltedøden, træffe vi første Gang Johan Heyes Navn i Fortegnelsen over de danske Officerskorps¹⁾. Under 17. Juni 1676 havde han søgt Overfeltmarskallens, Hertug Johan Adolf af Pløens, Anbefaling til at opnaa en Ansættelse ved Hæren i Skaane²⁾, og Maanedsdagen derefter modtog han Udnævnelse til Generaladjutantløjtnant. Et Aar senere (23. Juli 1667) forfremmedes han til Generaladjutant, og søm saadan blev han ansat hos Generalmajor Rumohr³⁾, der i Okt. s. A. — da Christian V efter at have besat Rygen drog Hjem med en stor Del af Hæren — blev tilbage som Chef for den paa Øen efterladte Besætning: 8 Batailloner og 21 Eskadroner, danske, kejserlige, brandenborgske, hessiske og mynsterske Tropper. Den løse Forbindelse mellem disse har sikkert givet Anledning til, at Tjenesten er bleven mindre godt udført, og har paa den anden Side tilskyndet den svenske Feltmarskal Grev Kønigsmark, der stod i Stralssund, til at prøve paa at tage Øen tilbage.

Under Vinteropholdet paa Rygen havde Heyes Virksomhed som Generaladjutant — som det ses af en Beretning fra ham selv⁴⁾ — nærmest været indskrænket til, hvad vi nu kalde Adjutanturen, hvorimod han blev holdt ganske udenfor de egentlige

¹⁾ 1672 opføres dog ved Oberst v. Thomsdorffs Frikompagni en Færnik Hans Høye (jvf. ndf.)

²⁾ Indkomne Breve til Krigscancelliet, Juni 1676.

³⁾ Manuskript til Christian V's Krigshistorie paa Garnisonsbibl., II Afsnit, fol. 163.

⁴⁾ I samme Manuskript II, fol. 167 ff., findes 3 Relationer om Træfningen ved Warkow 8. Januar 1678 fra Oberst Walles, Oberstltnt. Iser og Heye. Den sidstes, dat. Kjbh. 20. Jan. s. A., er trykt hos Løvenskiold, anf. St. S. 80 ff., med Undtagelse af Slutningen, der netop omhandler hans Stilling hos Rumohr. — Relationerne have ogsaa været benyttede af O. Flock i „Rügensch-Pommersche Geschichten“ VI (Leipzig, 1872) S. 393 ff.; og dennes Fremstilling atter af C. v. Stamford i „Die Feldzüge der Regimente Ufm Keller und von Hornumb von Hessen-Cassel im Reichskriege gegen Schweden 1677—78“ (Cassel, 1882) S. 110 ff.

Generalstabsforretninger. Han havde aldrig set hverken de kgl. Ordre, som Rumohr modtog, eller Svarene derpaa, som Generalen egenhændig affattede. Lige saa lidt kjendte han til Forhandlingerne mellem denne og hans Oberster: han var ikke tilstede naar de holdt Raad, og, naar han red frem og tilbage med Breve, var det i forseglede Kuvert. Korrespondancen med Generalkommissariatet var det derimod overladt Heye selv at besørge, hvorhos han f. Ex. synes at have ledet Indskibningen af Lehndorfs Regiment, da det afgik til Stettin for at deltage i Belejringen af denne Stad.

Har Heye saaledes, medens alt var roligt, næppe spillet nogen betydelig Rolle, saa blev Forholdet et andet, da det kom til Kamp. Beretningerne herom gaa ud paa følgende:

Den 5. Januar 1678 om Eftermiddagen var han i Rumohrs Følge ude paa et Rekognosceringsridt, da man pludselig opdagede, at Fjenden var i Færd med at sætte Tropper over Strelasund, Farvandet mellem Rygen og Pommern. Heye blev da sendt afsted til Byen Bergen, hvor Fodfolket laa i Kvarter, og, da han næste Formiddag kom tilbage med dette, fik han Ordre til at stille det op i to Træfninger i Nærheden af Landsbyen Warksow. Derefter blev han atter sendt afsted til Bergen for ved Forspand, der rekvireredes paa en nærliggende Herregaard, at hente Artilleriet. Den Aften Kl. 11 vendte han tilbage, og blev endnu samme Nat sendt ud med en Rekognosceringspatrouille; han meldte, at Fjenden bestandig satte Tropper over, men Rumohr gjorde intet for at hindre det. Den 7. blev man staaende i Stillingen, og Dagen gik med et Par ubetydelige Skjærsmysler mellem Forposterne. Endelig den 8. Januar om Morgenen begyndte Kønigsmark at lade sine Kanoner spille. Heye sendtes nu atter ud for at skaffe Underretning om Fjendens Foretagender, og, da han vendte tilbage, fandt han Rumohr dræbt af en Kanonkugle foran Fronten af den allierede Hær, hvis Stemning derved strax var bleven noget mistrøstig — som det snart viste sig kun med alt for god Grund. Heye gallopperede fra den ene Oberst til den anden, for at faa gjenoprettet Kommandoforholdene, men nu viste Ulæmperne ved Hærens Sammenstykning sig først

rigtig grelt. Den kejserlige Oberst Walles¹⁾, der stod nærmest, afslog at tage Kommandoen over højre Fløj, fordi den brandenborgske Oberst Hülsen var ældre, men denne turde ikke forlade sin egen „kurfyrstelige Durchlauchs“ Tropper, der stode paa venstre Fløj, mod hvilken Fjenden var under Fremrykning. Da Heye omsider fik et Kompromis i Stand, var det for sent; venstre Fløj var allerede kastet tilbage. Han hentede nu 2 Eskadroner under Oberstløjtnant Joh. Iser til Undsætning for højre Fløj, men da han atter kom tilbage til denne, vare 5 andre Eskadroner uden Ordre fulgt efter og paa Flugt sammen med Resten. Herved blev højre Fløjs Fodfolk stærkt truet, hvorfor Heye førte de sidste 3 Eskadroner, der stode i Reserve bag denne, frem til Angreb, men imidlertid havde Cheferne ganske tabt baade Hovedet og Modet. Uden at løsne et Skud besluttede de at trække sig bag om en Mose, der laa noget tilbage, men for at naa derhen, maatte hele Styrken passere en Snævring, foran hvilken Fjendens Rytteri havde den skønneste Lejlighed til at hugge ind paa de sammenstuede Masser. Forgjæves henvendte Heye sig til forskellige af Førerne for den allierede Hærs Rytteri med Bøn om ikke „at lade Fodfolket saa skammeligt i Stikken“; enhver tænkte kun paa sig selv, og Fodfolket blev for største Delen hugget ned eller taget til Fange paa Stedet. Rytteriet havde Heye haabet at faa til at gjøre Holdt ved Bergen, men det jagede i vild Flugt helt over til Rygens modsatte, nordøstlige, Hjørne, Halvøen Jasmund, „for der at træffe en god Akkord.“ Da Heye imidlertid, som han siger, „nok kunde vide, at det vilde blive en slet Akkord“ (de bleve tvungne til at overgive sig, og Mandskabet stukket ind i svenske Regimenter), saa gik han mod Sydost til Mönchgut, hvor han erfarede, at de fleste af Cheferne allerede forlængst havde reddet sig over til det pommerske Fastland. Han blev her en Dag over, indtil han den 10. Januar ligeledes i en Baad tog over til Peenemünde.

Den 17. April s. A. blev Heye optagen i den danske Adel,

¹⁾ Georg Baron Walles (Wallis) traadte derefter i dansk Tjeneste som Oberst for Livregimentet og stod som saadan til 1682.

og, skjønt Patentet er affattet efter den sædvanlige Formular (paa Dansk) og kun i almindelige Udtryk omtaler Heyes Fortjenester, som Kongen „med sært Velbehag har anset“, tør man vel gaa ud fra, at denne Udmærkelse var en Belønning for hans ovenfor omtalte kjække Forhold. I sit Vaaben fik han en Guld Løve, „halv oprejst staaendes paa Bagbenene“ i rødt Felt, paa Hjelmen 5 vexelvis røde og gule Strudsfjer.

Samme Sommer deltog han i Felttoget i Skaane som Generaladjutant hos General Frederik v. Arenstorff¹⁾, men hermed er hans korte Saga til Ende. I de første Dage af November blev han paa Gaden i Kjøbenhavn dræbt i en Strid med Oberstløjtnant Hannibal Poulsen. Denne tiltaltes, formodentlig fordi han ikke stod i dansk Tjeneste, ikke for militær Ret, men for Kjøbenhavns Raadstueret, som 19. Marts 1679 afsagde Dom i Sagen „Fru Anna Vind (se ndf.) contra Oberstløjtnant Hannibal in puncto homicidii.“ Ifølge et Uddrag (paa Tydsk), der findes i et Brev fra Kjøbenhavn til den danske Gesandt i Bryssel, Christian Lente²⁾, gik Dommen ud paa følgende:

Som det ved flere overens stemmende Vidnesbyrd er godtgjort, have Generaladjutant Johan Heye og Oberstløjtnant Hannibal Poulsen efter nogle dem imellem faldende Ord trukket deres Kaarder og søgt hinanden, og, da Heye havde drevet Hannibal ud fra Hans Friis's Trappe³⁾, saa at Hannibal ikke længere kunde vige og retirere sig, er der paa samme Sted passeret 5 Stød imellem dem og ved det sidste Stød blev Generaladjutanten dødelig truffen under venstre Bryst, saa at han kort efter afgik ved Døden deraf. Fremdeles fremgaar det af et af Vidnernes Udsagn, at Oberstløjtnant Hannibal har givet den Anden Anledning til at holde op og tilbudt sig paa andet Sted at give ham Revanche, hvilket, saafremt Generaladjutanten havde taget derimod, vilde have forebygget Ulykken. Retten kan derfor ikke

¹⁾ Dansk Musæum, 1782, II, S. 165 f., 185.

²⁾ Chr. Lentes Breve (Rigsark.) fasc. 12 Nr. 49, jvf. fasc. 1 Nr. 192. (Henvisningen skyldes Registrator Fr. Krarups Velvillie).

³⁾ Oberst Hans Friis til Clausholm ejede 1661 Gaard paa Kjøbmagergade (Kjøbhvns. Diplomat. I, S. 755), to Borgere af samme Navn 1668 henholdsvis paa Vestergade og i Helliggejststræde (ib. II, S. 820 og 831).

erkjende, at bemeldte Hannibal Poulsen har dræbt en sagesløs Mand, men efter at have retireret sig til omtalte Trappe er han, for at redde sit Liv, bleven nødsaget til, efter Loven og Recessen, at benytte sit Vaaben, som han havde i Haanden, og øve Nødværge.

Skjönt Stadens Porte strax efter Drabet bleve lukkede for ham, var Poulsen dog sluppen bort¹⁾, men var bleven arresteret i Glückstadt. Hvorledes det derværende Kancelli den 27. April s. A. kunde faa Ordre²⁾ til paany at tiltale ham i samme Sag, er mig ikke klart, men i hvert Fald er han ogsaa sluppen helsskindet fra den der. Han er senere bekjendt under Navnet von Löwenschild³⁾.

Heye, der ved sin Død kun var 39 Aar gammel, ligger begravet i Hjembæk Kirke paa Sjælland sammen med en Del Medlemmer af Familien Vind, blandt hvilke Fru Anne Vind, født 1631, † 1690⁴⁾. Hun var Datter af Admiral Henrik Vind til Aggersvold og Klarupgaard og Fru Margrethe Parsberg og var 1665 bleven Enke efter Jægermester Hans Dipholt von Dehn-Rothfelser. At det er hende, der siden blev Heyes Hustru, kan der neppe være Tvivl om, skjönt dette Giftermaal ikke anføres paa Stamtavlerne over hendes Slægt⁵⁾. At det allerede skulde have fundet Sted 1667, er vel tvivlsomt, i det Mindste omtales Fru Anne endnu i et Kongebrev af 10. Marts 1669⁶⁾ som Hans Dipholts Enke; men dette kan maaske finde sin Forklaring i, at Brevet omhandler hendes Forhold til Birkendegaard, som 3. Febr. 1663 var givet i Forlening til Jægermesteren for hans egen, hans Hustrus og deres Søn Christian Frederiks Levetid⁷⁾.

Generaladjutantens Navn skrives oftere Høye, bl. A. af ham selv i det ovf. anførte Brev til Hertugen af Pløen. Da Adelspatentet imidlertid kalder ham Heye, saa maa denne Form vel

¹⁾ Diarium Europæum, Continuatio XXXVIII, (d. e. 39. Bind), S. 240.

²⁾ Inländische Registratur 1679.

³⁾ Se f. Ex. Personalh. Tidkr. IV, S. 15 ff.

⁴⁾ Hofmans Fundat. VIII. S. 306.

⁵⁾ F. Ex. Danmarks Adels Aarvog, 1886, S. 405.

⁶⁾ Sjæl. Tegnelser, jfr. Indlæg hertil, samt til Nr. 432, 1667.

⁷⁾ En anden Søn, Ernst, blev 1662 begr. i Hjembæk, 2 Aar gl. (Hofman a. St.)

i det Mindste derefter være den rette. Han skrives i Patentet „til Bostel“, hvormed muligen er ment det adelige Gods Borstel ved Segeberg. Navnet forekommer i Holsten; saaledes angiver en Otto Heye, der i Begyndelsen af 1670 paa Rejsen fra Stockholm arresteres i Kjøbenhavn, at han vilde besøge sin Broder (Johan H?) og Slægt i Holsten¹⁾. En Frederik Hey fra Holsten nævnes 1705²⁾.

Herluf Trolle Heye, Klokker i Faaborg, skriver 1805 i et Brev til Genealogen, Kammerherre Bertouch³⁾: „Vi har som en Fortælling fra vores Fader, at han (d. e. Generaladjutanten) skal have været en Farbroder til vores Bedstefader og skal være død i Skotland uden Børn.“ Hvis Angivelsen om Slægtskabet er rigtig, skulde Johan Heye være Søn af en Kaptejn Jacob Hay fra Skotland, men efter Tiden ser det ikke meget sandsynligt ud⁴⁾, og den urigtige Angivelse om hans Død tjener ikke til Bestyrkelse. Børn af Johan Heye kjender jeg ikke, lige saa lidt som Officerer, der med Rimelighed kunne antages for Sønner. Derimod kan nævnes flere, der muligen paa anden Maade ere beslægtede med ham⁵⁾.

---

¹⁾ Indk. Breve til Krigskanc., 1676, Febr.

²⁾ Personalh. Tidsskr. 2. R. I, S. 213.

³⁾ Geneal. herald. Selskabs Samlinger, folio, 33 A. e. — Klokkeren benytter et Vaaben, der er ganske forskjelligt fra Johan Heyes, nemlig et fra højre skraadelt Skjold, med en Fugl i venstre (øverste) Felt.

⁴⁾ Jfr. Personalh. Tidsskr. II, S. 44. Han var 1672 Løjtnant ved Thronhj. Inf. Reg. — En endnu paa Fyen levende Familie Hey regner sig for at høre til denne Slægt (Jægermester Schöller), maaske gennem Klokkerens Farbroder, Christopher Frederik Heye, † 1780 som Sognepræst til Saxild i Aarhus Stift.

⁵⁾ Saaledes Johan Otto Hey, Kornet ved Livreg. til Hest 1701, Ltnt. 1702, faldt v. Höchstedt 1704; Georg Adam Daniel Heye, 1709 Fændrik ved Prinds Carls Reg., 1739 afskediget som Kaptejn; Georg Otto Heye, 1710 Sekondløjtnant ved Kragts hvervede Reg., 1734 afskediget som Kaptejn; Johan Hey, Auditor 1711—13.
